

Puhe jalkaväen vuosipäivän päiväjuhlassa 18.11.2016

Herra kenraali, arvoisa jalkaväen tarkastaja, hyvät naiset ja herrat

Tänä vuonna tulee kuluneeksi kuusikymmentä vuotta Jalkaväen säätiön perustamiskokouksesta. Säädekirja ja lupa-anomus säätiön perustamisesta allekirjoitettiin ja jätettiin oikeusministeriöön vuoden 1957 marraskuussa, joten virallisesti juhlimme jalkaväen säätiön perustamisen 60-vuotispäivää vasta ensi vuoden syksyllä.

Koko olemassaolonsa ajan Jalkaväen säätiön tarkoituksena on ollut maamme pääaselajin, jalkaväen kehityksen kaikinpuolinen edistäminen. Tähän tehtävään liittyen jalkaväen säätiö on tänä päivänä saattanut loppuun pitkäaikaisen hankkeen: Kaikki vuosina 1961–2013 julkaistut 29 Jalkaväen vuosikirjaa on digitoitu ja tallennettu pdf-muodossa Jalkaväen säätiön ja Jalkaväkimuseon verkkosivuille. Työn lopputulos sopiikin erinomaisen hyvin julkistettavaksi juuri tänään, viettäessämme Jalkaväen vuosipäivää.

Hyvät kuulijat

Ensimmäiset sotien jälkeiset vuosikymmenet eivät olleet helppoa aikaa suomalaiselle jalkaväelle. Sodan aineellisista ja henkisistä vaurioista toipuvassa yhteiskunnassa jalkaväen kehittäminen ei ollut tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä kohennettavien asioiden joukossa.

Jalkaväen tarkastaja, kenraaliluutnantti Taavetti Laatikainen kuvaili jalkaväen asemaa vuonna 1947 seuraavin sanoin: *”On yleisesti tunnettua, että jalkaväkeä on muihin aselajeihin verrattuna totuttu pitämään alempiarvoisena ”paarialuokkana”. Muun muassa on jalkaväen miehen puku aina ollut kaikkein yksinkertaisin ja vähiten koristeltu. Ennen sotia oli ainakin tykki- ja polkupyörämiesten housuihin vahvistettu reunanauhat, ratsuväestä – luurankotakkeineen, miekkoineen ja kannuksineen – puhumattakaan.*

Yksinomaan jalkaväen miehistöstä käytetty nimitys ”sotamies” on muodostunut milteipä haukkumanimeksi tykkimiesten, ratsumiesten, rakuunain, panssarijääkärien ja rajajääkärien keskuudessa. Sangen yleinen on myös se käsitys, että jalkaväki on se aselaji, johon työnnetään kaikki ne, jotka eivät hienompiin aselajeihin kelpaa, tai jotka niissä osoittautuvat kykenemättömiksi... Tämä kaikki on omiaan aiheuttamaan alemmuuskompleksia, mielialan laskeutumista ja hiljaista katkeruuttakin jalkaväen keskuudessa.”

Edellä kuultu jalkaväen tarkastajan teksti on perusvireeltään kovin murheellinen. Tokkopa jalkaväen asiat sentään niin huonolla tolalla olivat, vaikkei Puolustusvoimien tulevaisuus 1940-luvun lopulla kovin ruusuiselta näyttänytkään.

Toinen maailmansota oli päättynyt, mutta suurvaltaliittoumien vastakkainasettelu oli vasta kärjistymässä. Suomi oli tässä asetelmassa ”kahden tulen välissä”. Yhtäältä vuonna 1948 solmittu YYA-sopimus velvoitti meitä tekemään kaikkemme, ettei Neuvostoliitto joutuisi hyökkäyksen kohteeksi Suomen alueen kautta. Toisaalta, täysin varauksettomasti ei uuden sopimuskomppaninkaan pyyteettömyyteen voitu suhtautua. Pahimmillaan tämä tarkoitti sitä, että mahdollisessa suurvaltojen välisessä konfliktissa hyökkäys Suomeen oli valmistauduttava torjumaan paitsi idästä, myös lounaasta, lännestä ja luoteesta.

Tuolloiset suomalaisen taktiikan ja jalkaväen kehittäjät, esimerkiksi eversti Yrjö Aleksis Järvinen, kenraaliluutnantti Kustaa Tapola ja kenraalimajuri Sakari Simelius, olivat varsin hyvin tietoisia molemmissa suurvaltaliittoumissa tapahtuneesta asevoimien kehityksestä.

Tulipa hyökkääjä mistä ilmansuunnasta hyvänsä, sen tulivoima, liikkuvuus, panssarijoukot ja ilmavoimat olisivat joka tapauksessa vielä sitäkin vahvemmat, mitä ne olivat olleet Karjalankannaksella kesällä 1944.

1950-luvun alun suunnitelmissa Suomi varautui puolustamaan itsenäisyyttään jalkaväkijoukoilla, jotka olivat nykymittapuun mukaan lukumääräisesti runsaat, mutta sotavarustukseltaan vanhentuneet. Sodan ajan puolustusvoimien vahvuus oli 500 000 miestä. Maavoimiin kuului 27 jalkaväkiprikaatia, 2 panssariprikaatia ja 22 jääkäripataljoonaa. Sotien aikaisia aseita ja ampumatarvikkeita oli vielä riittävästi, mutta niiden elinkaari oli jo kääntymässä jyrkkään laskuun.

Uhkakuva olisi edellyttänyt nopeaa reagointi- ja liikkumiskykyä, mutta jalkaväkiprikaatien liikkuvuus oli samalla vaatimattomalla tasolla, millä se oli ollut jatkosodassakin. Jos sotaa olisi käyty talvella, olisi lähes jokaiselle prikaatin 6 150 miehelle ollut jakaa sukset. Jos se taas olisi alkanut kesällä, polkupyörä olisi voitu osoittaa vain joka neljännelle sotilaalle. Prikaatin kuljetusvälineinä oli yli 600 hevosta, mutta vain 30 kuorma-autoa. Mikä pahinta, etulinjan jalkaväkijoukkojen suojana ei ollut juuri minkäänlaista ilmatorjuntaa. Ehkäpä tuon ajan jalkaväkimiehillä siis oli muitakin huolenaiheita, kuin pelkästään ratsuväen luurankotakkien kadehtiminen.

Kehityskäyrä alkoi kuitenkin 1950-luvun puolivälissä pikkuhiljaa kääntyä ylöspäin. Puolustusvoimissa käynnistettiin ennen näkemättömän laajat kokeilut, joiden tavoitteena oli kehittää jalkaväen tulivoimaa ja liikkuvuutta. Pääasiassa kotimaisin voimin kehitettiin uutta sotavarustusta, muun muassa kevyt ja raskas sinko, rynnäkkökivääri, kevyt konekivääri, maastopuku, taisteluvyö ja sissitelta.

Panssaroiuihin ajoneuvoihin pienen maan Puolustusvoimilla ei ollut varaa, mutta maataloustraktori nosti kuitenkin jalkaväen liikkuvuuden aivan uudelle tasolle. Vuoden 1963 määrävahvuudessa jalkaväkiprikaatissa oli jo lähes yhtä paljon traktoreita kuin hevosia.

Arvoisa juhlayleisö

Juuri samalle 1950–1960 -lukujen ”jalkaväen vuosikymmenelle” ajoittui myös Jalkaväen vuosikirjan perustaminen vuonna 1961. Tuolloinen jalkaväen johto katsoi tarpeelliseksi luoda aselajille oma ammattijulkaisu, jossa voitiin jakaa tietoa niin koti- kuin ulkomaisestakin jalkaväen kehityksestä. Vuosikirja toimi myös yhdyssiteenä eri puolilla Suomea palvelevien jalkaväkisotilaiden välillä. Sen avulla ajateltiin voitavan kehittää myös kansalaisten yleistä maanpuolustustietoutta ja lisätä heidän yksimielisyyttään maanpuolustuskysymyksissä.

Näitä kunniakkaita tehtäviä Jalkaväen vuosikirja on pyrkinyt täyttämään jo yli viiden vuosikymmen ajan.

Säännöllisesti ilmestynyt Jalkaväen vuosikirjasarja muodostaa lähdeaineistokokonaisuuden, joka tarjoaa hyvän läpileikkauksen sotien jälkeisen ajan suomalaisen jalkaväen kehittämiseen. Vuosikirjassa on julkaistu yli puolentuhatta maanpuolustusta, maavoimia ja jalkaväkeä käsittelevää artikkelia. Vaikka artikkelit eivät ole tieteellisiä, eli niissä ei ole esimerkiksi lähdevitteitä, ne peilaavat oman aikansa ajattelua, ja syventävät siten arkistolähteiden antamaa virallista kuvaa jalkaväen kehittämisen taustoista. Digitaaliseen muotoon saatettuna kirjoihin dokumentoidut tiedot ovat entistä helpommin niin tutkijoiden kuin muidenkin jalkaväen kehittämisestä kiinnostuneiden lukijoiden käytettävissä.

Hankkeen toimeenpanijana kiitän lämpimästi Jalkaväen säätiön puheenjohtajaa ja hallitusta sekä Jalkaväen tarkastajaa tuesta ja ennakkoluulottomasta suhtautumisesta asiaa koskeviin ehdotuksiin. Erityisesti kiitän Kari Sainiota ja Aarno Unkilaa, jotka ovat tehneet suuren työn siirtäessään ja muokatessaan skannatun materiaalin helppokäyttöiseksi ja visuaalisestikin onnistuneeksi kokonaisuudeksi.

Hyvä juhlayleisö. Antoisia lukuhetkiä Jalkaväen vuosikirjojen parissa!

Raaseporissa 18. marraskuuta 2016

Hannu Liimatta

Jalkaväen säätiön hallituksen jäsen